

Република Србија
**МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ**
- Управа за ветерину -
Број: 323-07-7189/2019-05
30.07.2019. године
Београд

На основу члана 44. Закона о државној управи („Службени гласник Републике Србије“ број 79/05, 101/07, 95/10, 99/44) вршилац дужности директора Управе за ветерину доноси:

**ДИРЕКТИВУ О ПОСТУПАЊУ ПРИЛИКОМ СПРОВОЂЕЊА
МОНИТОРИНГА ГОВЕДА НА СПОНГИОФОРМНЕ ЕНЦЕФАЛОПАТИЈЕ
ГОВЕДА - БСЕ (BOVINE SPONGIFORM ENCEPHALOPATHY - BSE, eng.)**

1. О болести

Спонгиоформна енцефалопатија говеда - БСЕ (Bovine Spongiform Encephalopathy - BSE, eng) је прогресивна болест нервног система говеда и припада групи болести трансмисивне спонгиоформне енцефалопатије (ТСЕ), или прионских болести, која има дуг период инкубације и карактерише је акумулација у нервном ткиву абнормалног инфективног протеина названог прион.

2. Област примене

Овом директивом ближе се одређују поступци спровођења мониторинга говеда на присуство БСЕ у складу са Правилником о утврђивању мера раног откривања и дијагностике заразне болести трансмисивних спонгиоформних енцефалопатија, начину њиховог спровођења, као и мерама за спречавање ширења, сузбијање и искорењивање ове заразне болести („Службени гласник Републике Србије”, број 96/10, 33/16, 54/2019; у даљем тексту: Правилник) и дају упутства која се односе на циљне субпопулације говеда која се испитују, узимање и слање узорака и процедуру клиничког испитивања сумњивих животиња.

3. Дефиниције

1. клање по хитном поступку јесте клање животиња у складу са чланом 65. Правилника о ветеринарско-санитарним условима, односно општим и посебним условима за хигијену хране животињског порекла, као и о условима хигијене хране животињског порекла („Службени гласник РС”, бр. 25/11 и 27/14), односно клање изван објекта за клање животиње која је здрава животиња која је доживела незгоду

због које није могла, у циљу заштите њене добробити, да буде допремљена у објекат за клање;

2. сумња на заразну болест је у случају појаве клиничких симптома који указују на њу, када наступи нагло угинуће животиња без видљивог узрока или ако се међу животињама из истог објекта појаве узастопно два или више случајева обољења са истим или сличним знацима или угинућа (члан 61. став 1. Закона о ветеринарству¹);

3. животиње сумњиве на *TSE* јесу живе, заклане или угинуле животиње које показују или су показивале неуролошке поремећаје или поремећаје у понашању или прогресивно погоршање општег стања које је повезано са оштећењем централног нервног система и за које подаци који су добијени на основу клиничког испитивања, реакције на лечење, *post mortem* прегледа или *post mortem* лабораторијске анализе искључују диференцијалну дијагнозу (Правилник);

4. говеда сумњива на *бовину спонгиоформну енцефалопатију (БСЕ)* јесу говеда код којих је позитиван резултат брзог теста специфичног за БСЕ.

4. Дефиниције Субпопулација говеда које подлежу лабораторијском испитивању

У складу са Правилником, дијагностичко испитивање говеда врши се:

- 1) при редовном клању на говедима старијим од 72 месеци или старијим од 30 месеци из увоза.
- 2) на говедима са територије Републике Србије или из увоза, која су:
 - (1) Старија од 24 месеца, која су угинула или убијена у објекту за узгој и држање животиња, током превоза или у објекту за клање;
 - (2) Старија од 24 месеца која су непокретна, лежеће животиње које не могу устати и ходати без помоћи;
 - (3) Старија од 24 месеца упућена на хитно клање или са уоченим променама понашања током *ante mortem* прегледа;
 - (4) Без обзира на старост, која показују промене у понашању или клиничке знаке који упућују на БСЕ.

¹ Сл. гласник РС бр 91/2005, 30/2010 и 93/2012

5. Субпопулација говеда – здраве животиње код редовног клања старије од 72 или 30 месеци у зависности од порекла

Говеда, која се упућују на редовно клање, испитују се у старости већој од 72 месеца или 30 месеци у случају увезених говеда.

Говеда, код којих је резултат лабораториског испитивања брзим тестом позитиван или се не може извести закључак сматрају се сумњивим на БСЕ.

На прописан начин пријављује се сумња на БСЕ.

Труп и остали делови тела животиње као и најмање један труп непосредно пре и два трупа непосредно после трупа те животиње на истој линији клања уништавају се као материјал Категорије 1, у складу са прописом којим се уређују споредни производи животињског порекла, осим материјала који се у вези са дијагностичким поступцима чува у лабораторијама.

Изузетно, ако је у објекту за клање успостављен и функционише систем којим се спречава контаминација између трупова на истој линији клања, труп непосредно пре, односно два трупа непосредно после трупа животиње за које је резултат брзог теста позитиван или се не може извести закључак, не уништавају се.

6. Субпопулација говеда - старијих од 24 месеца, која су угинула или убијена у објекту за узгој и држање животиња, током превоза или у објекту за клање

Трећа по важности субпопулација за откривање БСЕ је циљна субпопулација говеда старија од 24 месеца, која су угинула или убијена у објекту за узгој и држање животиња, током превоза или у објекту за клање (угинула говеда).

Искуство у земљама у којима је БСЕ идентификован указује на то да ова субпопулација показује трећу највећу преваленцу.

Ова говеда могу показати неке од клиничких знакова наведених у тачки 8 ове директиве, за које није потврђено да указују на БСЕ, односно да је БСЕ диференцијално дијагностички² искључена и не сматра се сумњом.

За лабораторијску анализу узима се узорак³ и доставља Факултету ветеринарске медицине у Београду, Катедри за патолошку морфологију, Лабораторији за патологију, Одељењу за ТСЕ (у даљем тексту: Факултет).

Лешеви животиња се проглашавају Категоријом 1.

² Диференцијална дијагностика БСЕ-а укључује различите енцефалитисе изазване бактеријама и вирусима. У нашој земљи на првом месту се мора искључити беснило, а затим у обзир долазе листериоза и други спорадични енцефалитиси, едем мозга, тумори, церебро-кортикалне некрозе, церебралне атрофије, метаболичке болести (нервна форма кетозе) и тровања, као и други узроци неуролошких поремећаја и губитка телесне масе.

³ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

Уколико је резултат лабораторијске анализе позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

7. Субпопулација говеда - старијих од 24 месеца која су непокретна, лежеће животиње које не могу устати и ходати без помоћи; старијих од 24 месеца упућена на хитно клање; са уоченим променама понашања током *ante mortem* прегледа

Друга по важности субпопулација за откривање БСЕ је циљна субпопулација говеда:

- 1) старијих од 24 месеца која су непокретна, лежеће животиње које не могу устати и ходати без помоћи;
- 2) старијих од 24 месеца упућена на хитно клање;
- 3) са уоченим променама понашања током *ante mortem* прегледа.

Искуство у земљама у којима је БСЕ идентификован, указује на то да ова субпопулација показује другу највећу преваленцу.

Из тог разлога, то је друга по значају субпопулација за откривање случаја БСЕ. Ова говеда могу показати неке од клиничких знакова наведених у тачки 8. ове директиве, за које није потврђено да указују на БСЕ, односно да је БСЕ диференцијално дијагностички искључена⁴ и не сматра се сумњом.

Животиња се или убија или коље.

За лабораторијску анализу се узима узорак⁵ који се од убијених животиња доставља Факултету а од закланих животиња Научном институту за ветеринарство Србије, Београд, Војводе Тоше 14.

Лешеве животиња се проглашавају Категоријом 1.

После клања сви припадајући делови су под надзором ветеринарске инспекције до добијања резултата лабораторијског испитивања.

Уколико је резултат негативан на БСЕ сви делови животиње се без сметње стављају промет или као храна или као споредни производи животињског порекла.

Уколико је резултат лабораторијског испитивања позитиван на БСЕ сви делови животиње и кожа се проглашавају Категоријом 1.

⁴ Диференцијална дијагностика БСЕ-а укључује различите енцефалитисе изазване бактеријама и вирусима. У нашој земљи на првом месту се мора искључити беснило, а затим у обзир долазе листериоза и други спорадични енцефалитиси, едем мозга, тумори, церебро-кортикалне некрозе, церебралне атрофије, метабличке болести (нервна форма кетозе) и тровања, као и други узроци неуролошких поремећаја и губитка телесне масе.

⁵ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

По прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

8. Субпопулација говеда - без обзира на старост, која показују промене у понашању или клиничке знаке који упућују на БСЕ

Прва и најважнија циљна субпопулација за откривање БСЕ је субпопулација говеда, која показују промене у понашању или клиничке знаке који могу указати на БСЕ.

Ова субпопулација показује највећу преваленцу.

Ова субпопулација обухвата животиње које показују знаке болести али не реагују на третман. Знаци болести су: прогресивне промене у понашању које се односе на нервозу, агресивност, узнемиреност, шутирање током муже, оклевање/одбијање да прође кроз врата или преко преперека на поду, преосетљивост на звук и додир, трзање, дрхтање, ненормалан положај, недостатак координације и потешкоћа у подизању из лежећег положаја, губитак тежине као и прогресивне нервне симптоме. Такође као често описани симптоми које су испољавале животиње оболеле од БСЕ-а су депресија, мршављење, смањена млечност, брадикардија и смањене контракције бурага.

Ове промене понашања, које су веома суптилне, најбоље ће идентификовати они који су свакодневно у контакту са животињама.

Код животиња које су покретне и код којих се не угрожава добробит, спроводи се процедура клиничког испитивања у складу са Прилогом 1 ове директиве а остале животиње се убијају без испитивања.

Од убијене животиње, узима се узорак⁶ и доставља Факултету.

Сви делови животиње и кожа се проглашавају Категоријом 1.

По прописаној процедури се пријављује сумња.

Уколико је резултат лабораторијског испитивања позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

Субпопулације говеда из тачке 6. и 7. су значајне за активан надзор и обухваћене су обавезним испитивањем на БСЕ **иако нису уочени знаци који могу указивати на постојање болести.**

Међутим, у случају да се код ових субпопулација животиња утврди присуство знака који указују на одступање од уобичајеног понашања наведених у овој тачки, односно симптоми који су одговор на неколико различитих врста надражаја (Прилог 1), животиња се сматра сумњивом на БСЕ.

⁶ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

8.1. Сумња код говеда старијих од 24 месеца која су непокретна лежеће животиње које не могу устати и ходати без помоћи

Ова категорија говеда може се јавити у објекту за клање или у објекту за узгој и држање животиња.

8.1.1. У објекту за клање

Уколико се у објекту за клање код овакве животиње приметне знаци који указују на одступање од уобичајеног понашања, односно симптоми који могу указивати на БСЕ (Прилог 1) а није могуће доћи до података о понашању животиње пре допреме у објекат за клање ради потврде или одбацивања сумње као ни клинички испитати животињу како се не би угрозила њена добробит, та животиња се сматра сумњивом на БСЕ и коље се као последња тог дана на линији клања.

За лабораторијску анализу узима се узорак⁷, који се доставља Факултету.

Сви припадајући делови су под назором ветеринарске инспекције до добијања резултата лабораторијског испитивања.

По прописаној процедури се пријављује сумња.

Уколико је резултат негативан на БСЕ сви делови животиње се без сметње стављају промет или као храна или као споредни производи животињског порекла.

Уколико је резултат лабораторијског испитивања позитиван на БСЕ сви делови животиње и кожа се проглашавају Категоријом 1.

По прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

8.1.2. У објекту за узгој и држање животиња

Уколико је у објекту за узгој и држање животиња утврђено да су код овакве животиње постојали знаци који указују на одступање од уобичајеног понашања (особа која је стално на дневном нивоу у контакту са животињом, ветеринар ..), односно симптоми који су одговор на неколико различитих врста надражаја (Прилог 1) животиња се сматра сумњивом на БСЕ.

У овом случају животиња се убија и леш животиње је Категорија 1.

За лабораторијску анализу узима се узорак⁸, који се доставља Факултету.

По прописаној процедури се пријављује сумња на БСЕ.

Уколико је резултат лабораторијске анализе позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

⁷ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

⁸ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

8.1.3. Говеда старија од 24 месеца упућена на хитно клање

Уколико је у објекту за узгој и држање животиња утврђено да су код животиње, коју је потребно заклати по хитном поступку, постојали знаци који указују на одступање од уобичајеног понашања (особа која је стално на дневном нивоу у контакту са животињом, ветеринар ..), односно симптоми који су одговор на неколико различитих врста надражаја (Прилог 1) животиња се сматра сумњивом на БСЕ.

Таква животиња се убија.

За лабораторијску анализу узима се узорак⁹, који се доставља Факултету.

Леш животиње је Категорија 1.

По прописаној процедури се пријављује сумња на БСЕ.

Уколико је резултат лабораторијске анализе позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

8.1.4. Са уоченим променама понашања током ante mortem прегледа

Уколико се у објекту за клање уочи животиња са знацима који указују на озбиљне физиолошке и функционалне проблеме, животиња се издваја у бокс за сумњиве животиње и спроводи се процедура клиничког испитивања у складу са Прилогом 1 ове директиве.

Уколико се процени да је животиња са клиничким симптомима животиња се убија.

Леш животиње је Категорија 1.

За лабораторијску анализу узима се узорак¹⁰, који се доставља Факултету.

По прописаној процедури се пријављује сумња.

Уколико је резултат лабораторијског испитивања позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

8.2. Сумња код говеда старијих од 24 месеца, која су угинула или убијена у објекту за узгој и држање животиња, током превоза или у објекту за клање

Информацију о промени уобичајеног понашања животиње може дати особа која је стално на дневном нивоу у контакту са животињом, ветеринар из надлежне ветеринарске организације или надлежног ветеринарског института.

8.2.1. У објекту за узгој и држање

⁹ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

¹⁰ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

Ако је код угинуле или убијене животиње у објекту за узгој и држање утврђено да су код овакве животиње постојали знаци који указују на одступање од уобичајеног понашања, односно симптоми који су одговор на неколико различитих врста надражаја (Прилог 1) животиња се сматра сумњивом на БСЕ.

Леш животиње је Категорија 1.

За лабораторијску анализу узима се узорак¹¹, који се доставља Факултету.

По прописаној процедури се пријављује сумња.

Уколико је резултат лабораторијске анализе позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

8.2.2. У објекту за клање

Ако је код угинуле или убијене животиње у објекту за клање утврђено да су код овакве животиње постојали знаци (накнадна информација из објекта за узгој и држање животиња) који указују на одступање од уобичајеног понашања, односно симптоми који су одговор на неколико различитих врста надражаја (Прилог 1) животиња се сматра сумњивом на БСЕ.

Леш животиње је Категорија 1.

За лабораторијску анализу узима се узорак¹², који се доставља Факултету.

По прописаној процедури се пријављује сумња.

Уколико је резултат лабораторијске анализе позитиван на БСЕ по прописаној процедури се пријављује случај БСЕ.

8.2.3. Током превоза

Угинула или убијена животиња током превоза може потицати из објекта за узгој и држање животиња. Та животиња је превожена или у други објекат за узгој и држање или у објекат за клање.

Ако је могуће утврдити да су код овакве животиње постојали знаци (накнадна информација из објекта за узгој и држање животиња) који указују на одступање од уобичајеног понашања, односно симптоми који су одговор на неколико различитих врста надражаја (Прилог 1) животиња се сматра сумњивом на БСЕ.

Леш животиње је Категорија 1.

За лабораторијску анализу узима се узорак¹³, који се доставља Факултету.

¹¹ Поступак за узимање узорка - Прилог 4

¹² Поступак за узимање узорка - Прилог 4

¹³ Поступак за узимање узорка - Прилог 4